

INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARINING IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7856196>

Jurakulova Nozanin Dilmurodovna

Samarqand Davkat chet tillar institute 2- kurs magistr

Annotatsiya.

Ushbu maqola o'quvchilarning ijodiy fikrlarini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodlaridan foydalanishning metodik ish tizimini ishlab chiqish, shuningdek turli metod va yondashuvlar orqali o'rgatishning qiziqarli va samarali usullariga bag'ishlanadi.

Kalit so'zlar.

texnologiyalar, seminar va treninglar, interaktiv o'yin, komponentlar, qobiliyat, kognitiv faoliyat, case-study.

Hozirgi kunda ingliz tilini o'qitish jarayonida o'smirlarda ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish muammosi alohida dolzarblik kasb etadi. Ingliz tili darslarini ta'lim va tarbiya tizimida qo'llash tajribasini umumlashtirmasdan turib maktab o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin emas.

Ingliz tilini, uning rivojlanish tarixini, milliy madaniyati va kundalik hayotini o'rganish nafaqat talabalarning ingliz tilini o'rganishga qaratilgan faoliyati, balki chet tilini o'rgatish va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish shartlaridan biri sifatida ham ko'rib chiqilishi kerak. Dastavval, umumta'lim maktablarining boshlang'ch sinflarida ingliz tilini o'rgatishga e'tibor qaratish muhim mezonlardan biridir. Vaholanki, qadimdan bizning dono xalqimiz bejizga «Yoshlikda olgan bilim, toshga o'yilgan naqshdir» degan maqolni qo'llashmagan. Shunday ekan hozirgi kunda kichik maktab o'quvchilariga ingliz tilini oqitich talablari bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Kichik maktab o'quvchilarida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirishga asoslanadi nazariy jihatlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, bular bir qancha komponentlardan tashkil topganligini ko'rish mumkin. xususan:

Analitik komponentlar - mos ravishda kontseptual va mantiqiy fikrlash - izchillik, harakatchanlik, assotsiativlik, zukkolik, farqlash qobiliyati va boshqalar;

Hissiy komponentlar (sezgi-majoziy fikrlash): tasvirlarning yorqinligi, hodisalar, faktlar, hodisalar va boshqalarni hissiy jihatdan baholash.

Ijodiy komponentlar (vizual-samarali fikrlash): oqilona yechimlarni izlash, nostandart (individuallik, o'ziga xoslik, stereotiplarni yengish) natijani oldindan bilish qobiliyati, faoliyatdagi eng yaxshi bilim va ko'nikmalarni sintez qilish mumkin bo'lgan variantlardan eng maqbul yechimlarni to'g'riligini tanlash qobiliyati.

O'qitiladigan darslarni tahlil qilish jarayonida bir qancha shartlarni hisobga olinsa, ingliz tili darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish samaraliroq bo'ladi deb aytish mumkin.

Bular quyidagilar:

- ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish jarayoni bevosita ta'lim, bilish va amaliy faoliyat bilan bog'liqligi;
- maktabning yuqori moddiy-texnik bazasining mavjudligi uslubiy va ijtimoiy-pedagogik xizmatlarning o'zaro aloqasi, maktabda qulay psixologik muhitning mavjudligi;
  - ishonchli munosabatlar;
  - darslarning tizimli ravishda olib borilishi, bolalarning ijodiy faoliyatiga malakali, ilmiy asoslangan, chuqur bilimga ega o'qituvchilar rahbarlik qilishi;
  - ingliz tilini o'qitishning pedagogik texnikasi, shakllari va usullarini to'g'ri qo'llanilishi;
  - o'quvchilarning yoshga bog'liq individual xususiyatlari va psixofiziologik imkoniyatlariga mos kelishi, o'yin orqali bolalar bilan muloqotni amalga oshirish jarayoni;
  - o'quvchining individualligiga, uning tayyorgarlik darajasiga qaratilgan turli darajadagi murakkablikdagi shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega o'quv va ijodiy vazifalar tizimidan foydalanish;
    - ishning ma'muriy-buyruqbozlik shakllari va usullarini rad etish;
    - darsdan tashqari tadbirlardan foydalanish.

O'qituvchi har bir darsda o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatishi, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shishi kerak. Maqsadli mashaqqatli mehnat jarayonidagina ma'lum fazilatlarini shakllantirish orqali darsga qiziqishga erishish mumkin bo'ladi. Didaktik ish shakllarining xilma-xilligi o'quvchilar uchun turli xil ijodiy fikrlarni keltirib chiqaradi va mustaqil ishlarga sarflanadigan vaqt miqdori ortadi.

Mustaqil ish orqali bilim, ko'nikma va malakalarni egallash o'quvchilarni ijodiy mehnatga ko'niktiradi, ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, ularni kasbiy faoliyat tizimida qo'llash uchun shart-sharoit yaratadi, og'zaki va yozma muloqot

qobiliyatini oshiradi, fikr bildirishga ustunlik beradi. Mana shular barobarida o'quvchilar his-tuyg'ularini erkin fikrlash va bahslashish qobiliyatini yuzaga keltiradi. Qanchalik xilma-xil vazifalar qo'llanilsa, natijalar shunchalik samarali bo'ladi.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bo'yicha quyidagi amaliy shakllarini birgalikda olib borish orqali maqsadga erishish mumkin:

- ustaxonalar,
- qo'shiq va she'rlardan foydalanish;
- uy vazifalari,
- kompyuter dasturlarini qo'llash
- biznes o'yinlari, konferentsiyalar;
- g'ayrioddiy tarzda qurilgan matn, dialog yoki monolog bilan ishlash.

O'quvchilarning ijodiy faoliyati ularning sevimli mashg'ulotlarida aniq namoyon bo'ladi. Ular tabiiy va boshqa metallardan biror narsa yasaydilar, adabiyotni yaxshi ko'radilar, kundaliklar yuritadilar, fotosuratlar oladilar, kolleksiyalar to'playdilar, tabiat bilan muloqot qiladilar, chet ellik do'stlar bilan yozishadi, oddiy va kundalik hayotda g'ayrioddiy narsalarni qidiradi va hokazo.

Chet tili darslarida talabalarning kognitiv faoliyatini faollashtirishda o'qituvchining iltimosiga binoan bolalar darsga o'z to'plamlaridan chet tilida muloqotni jonlantiradigan, ushbu muloqotni yanada mazmunli, yaqin va uning ishtirokchilari uchun qiziqarli qiladigan fotosuratlar, otkritkalar, xatlar, narsalarni olib kelishadi. O'qituvchining vazifasi maktab o'quvchilarining sevimli mashg'ulotlarini chuqur o'rganish va bilish, ularni sinfda o'quvchilarning ijodiy o'zini namoyon qilishlari uchun imkon yaratib berishdir.

Hozirgi vaqtda o'zbek maktablarida chet tillarini o'qitish amaliyotida talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan tanishtiradigan, ularning ijodkorligi, mustaqilligi va fikrlashning o'ziga xosligini rivojlantiradigan loyihalar usuli keng qo'llaniladi. O'quvchlarning loyiha ustida ishlash jarayonida bilimlarini sezilarli darajada kengaytiradi va chuqurlashtiradi, ularni bir-biri bilan o'zaro munosabatda bo'lishga o'rgatadi, tildan foydalanish qobiliyatini o'zlashtiradi. Ingliz tilida ma'lumotlar bilan ishlashning umumiy ta'lim intellektual ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu holatda bolalarning fikri muammoni qanday hal qilish, qanday oqilona yechimlarni tanlash, tanlangan yo'lning to'g'riligini isbotlovchi, ishonchli dalillarni qaerdan topish bilan band bo'lishni o'rgatib borish lozim. Ijodiy topshiriqlarni bajarishda o'quvchilar qo'shimcha adabiyotlar, ommaviy axborot vositalari va internet imkoniyatlaridan foydalanadilar. Loyihalar ustida ishlashda

yetarlicha tajribaga ega bo'lgan holda, ishning quyidagi bosqichlarini ajratib ko'rsatish mumkin.

Loyiha ustida ishlash bosqichlari:

Rag'batlantirish, muhokama qilinayotgan mavzu bo'yicha bir yoki bir nechta muammolarni aniqlashga imkon beradigan vaziyatlar taqdim etiladi. Boshqacha qilib aytganda, o'quvchilarni loyiha ishiga undaydi:

I've got a new home.

Would you like to learn something about it?

Ask me questions!

And what about you?

Perhaps you'll do a project about your home. (tinglash va gapirish) ni faollashtirish.

2. Choose the topic of the project Aniqlangan muammoni hal qilish uchun gipotezalarni ilgari surish (aqliy hujum). Har bir gipotezani muhokama qilish va asoslash. Asosiy bosqichda butun sinf bilan ish olib boriladi, bolalar o'z istaklarini bildiradilar, bahslashadilar, biror narsa taklif qiladilar (munozara shakllari).

3. Practising Language skills. O'qituvchi talabalarga lug'at tanlashda yordam beradi (so'roq, bilvosita nutq).

4. Designing the written material. Qabul qilingan gipotezalarni sinfda bolalarni kichik guruhlarda bo'lib tekshirish usullarini muhokama qilish (gipoteza bo'yicha har bir guruhda), taklif qilingan gipotezani tekshirish uchun mumkin bo'lgan ma'lumot manbalarini muhokama qilish. Natijalar taqdimotini muhokama qilish.

5. O'quvchilar anketalarni to'ldirish uchun sinfda taqsimlangan kichik guruhlarda ishlaydi. Surveys loyiha mavzusini yoritish (yozma, nutq).

6. So'roq, intervyu (gapirish/yozish + o'qish/tinglash) orqali ma'lumot to'plash.

7. Ma'lumot to'plash. Bunda o'quvchilar yakka va guruh bo'lib ishlashlari, diagrammalar, diagrammalar chizishlari, olingan ma'lumotlarni umumlashtirishlari mumkin.

8. Guruhlar har birining loyihalarini (muammoni hal qilish gipotezalarini) barcha mavjud bo'lganlarning qarshiligi bilan himoya qilish. Materialni tashkil qilish va namoyish qilish: barcha materiallarni bir butunga birlashtirish va yakuniy umumlashtirilgan butunlikni yaratish. Bular devoriy gazeta, shahar (tuman, kvartira) bo'yicha qo'llanma, yig'ma kitob, kichik taqdimot, konferentsiya, jurnal va boshqalar bo'lishi mumkin.

Bu texnologiyalarning barchasi darslarni hissiy jihatdan boy qilish, o'yinlar va o'yindan tashqari o'qitish usullarini uyg'unlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning nafaqat ingliz tilida, balki ona tilida ham nutqini rivojlantirish e'tibordan chetda qolmaydi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Bakieva G., Maxkamova G., Kuldoshev A. English 3. – Tashkent, 2007.
2. Биболетова М.З. УМК по английскому языку Enjoy English 1,2,3,4. – П: Титул, 2014.
3. «Драматические игры для творческого этапа обучения» Л.Г.Денисова. Журнал «Иностранные языки в школе» № 9, 1990 год, стр. 101.
4. «Игра на уроке иностранного языка» Н.Я.Манилова. Журнал «Иностранные языки в школе» № 1, 1997 год, стр. 25.